

להראות עזבה

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תקע"ד
ערש"ק פרשת וישלח ה'תשע"ז

וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו - מדוע?

לשוב מן הגלות "שלם בגופו בממונו ובתורתו"

ההשגחה העליונה שמחוייבים להאמין בה

האם הזקן יוצר בעיות בשידוכים?

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת וישלח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תקעד), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, בנוגע למדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקר נתחי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

שלא יוכל לעמוד עליהם, ואין זה חולי ח"ו, כ"א חלישות הבאה בסבת העדר הפעולה, ונק' בלשון בני אדם "הכח נרדם", ולעומת זה, השוקד בהילוך מתחזק האבר, שרגליו חזקים ומתפתח הכח הרוחני דהילוך. וכן בכח השכל והכלי שלו, חומר המוח, אשר בהעדר השימוש, נחלש המוח ומתעלם השכל, נעשה אצלו אצלו המוח חלוש ובמילא נרדם המוח.

והעצה היעוצה היא הרגילות, להרגיל גילוי כח השכל בהכלי שלו חומר המוח, בדוגמת גילוי כח ההילוך ברגל, והמוחש עד כי כמה וכמה אלפים ורבבות מישאל - כן ירבו - מאנשים אשר תחלה התיחסו על דגל הפשוטים, וכאשר התעוררו לכנוס בשערי תורה בסדר מסודר זכו לעלות מדרגא לדרגא בסולם ההבנה.

והעולה על כולנה הוא הרצון והחפץ פנימי, הפועל גילוי הכח וזיכוכ האבר, וכמאמר "אין לך דבר העומד בפני הרצון". ומבואר ענינו בארוכה בחסידות, כי הרצון הוא כח עליון הבא בגזירה, ומכריח כי יהי' גילוי הכח, וגם פועל שלימות הכשרת הכלי של הכח ההוא, והכל בדרך שליטה וממשלה.

ישים לבו נפשו ודעתו ותבונתו לעורר על לימוד החסידות

אשר על כן החפץ באמת לאמיתו להיות ממזכי הרבים, ולזכות להאיר נפשו באור החיים בעלמא דין, להיות הון ואושר נצחי בביתו בעולם הזה וצדקתו עומדת לעד, ישים לבו נפשו ודעתו ותבונתו לעורר על לימוד החסידות, ויהי' יקר לו גם איש אחד שיקרבו ללימוד זה, כי כל אחד מישאל הוא עולם מלא.

ואשרי האיש השם נפשו בחיים של התעוררות לתורה ועבודה, ובמדה שהאדם מעורר את חביריו ומכיריו לקביעות עתים לתורה ברבים, הנה במדה זו יתעוררו עליו ועל כל העוזרים והמשתתפים בהתעוררות והלימוד רחמים רבים וחסדים העליונים להשפיע להם שפעת חיים וברכה מרובה בריבוי אחר ריבוי בגשמיות וברוחניות.

(אגרות קודש ח"ג ע' קכג ואילך)

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנאץ
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

וי"ך א"ל ארץ מפני יעקב אחיו - מדוע?

מדוע מביא רש"י פירוש נוסף להעתקת עשו מארץ כנען, בעוד שבכתוב עצמו מפורש הטעם לזה? מדוע העתיק עשו את מקומו מפני יעקב, ולא יעקב מפני עשו? / ביאור דברי רש"י על העתקת עשו מפני יעקב אחיו

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 109 ואילך)

ח. פנינים ❁ עיונים וביאורים קצרים.....

ט. יינה של תורה.....

"ש"ם בתורתו" - הנשמה אינה בגלות

"מעשה אבות סימן לבנים" / הייסורים והנסיונות אינם מציאות אמיתית / הכוחות שמשיקים יהודי בעיני העולם - מתעלים לקדושה / הנשמה לא ירדה מעולם לגלות

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 168 ואילך)

יג. פנינים ❁ דרוש ואגדה.....

יד. חידושי סוגיות.....

הגדרת ההשגחה העליונה שמחוייבים להאמין בה

יביא מדברי חכמי ישראל בענין ההשגחה על כל הברואים וההשגחה על ישראל עם קרובו, ויגדיר המעלה הייחודית באופן ההשגחה על ישראל / יבאר דוהו רמז התורה בטעם מצות גיד הנשה

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ל עמ' 148 ואילך)

יח. תורת חיים.....

האם הזקן יוצר בעיות בשירדוכם?

כ. דרכי החסידות.....

אנן פעלא דיממא אנן

לקראת שבת

כה

אבי וארוממנהו, ששני אופני אמונה הם,

א) אמונה הבאה ע"פ החקירה וידיעה מוחשית, היינו שכל כמה שיש ביכלתו לדעת מייגע מוחו ומטריח שכלו בזה והשאר הוא מאמין.

ב) שאינו מייגע מוחו ואינו מטריח שכלו ומאמין באמונה שלמה,

וההבדל בין שני אופני מאמינים, שהמאמין הראשון ב'י' נאמר זה א"ל שאלקות הוא אצלו במדריגת זה שהוא גילוי לכן הנהו מתאחד עם אלקות שזהו ואנוהו, פ"י אני והוא כאחד, והמאמין השני ב'י' אתמר אלקי אבי וארוממנהו שאמונתו מקבל מאביו ומרבו, הנה האלקות מרומם ממנו ובלתי מושג לו וזהו וארוממנהו שמרוחק ומובדל ממנו.

(אגרות קודש ח"ה ע' קי ואילך)

"לימוד זה אינו עבורי"

במדה ידועה, הנה גם איש פשוט יכול לקבל דבר שכל, והראי' דההשכלות וההתחכמות בתחבולות דעניני משא ומתן הוא מבין, ולפעמים משכיל בזה בהתחכמות גדולה, ומפני מה אינו מבין ענין של תורה, אלא שהוא מב' טעמים:

א. הוא היאוש הכללי וההחלט בעצמו, שהוא אינו שייך ללימודים כאלו, כפתגם ההמון "לימוד זה, אינו עבורי", שהוא מתיאש מזה ומחליט בעצמו שלימוד זה אינו שייך אליו, ובאמת הוא טעות עיקרי, המאבד רוב טוב מחלק גדול מאחב"י שי, המיחסים עצמם על דגל אנשים פשוטים ועוזבים את הלימודים, ועל ידי זה נעזבים מרוב טוב.

ובכן החובה על כל אחד ואחד שיש לו זיק אהבת ישראל, לעורר על דבר זה ולהסביר בטוב טעם ודעת אמיתי, כי שיטה זו של יאוש והחלט דהעדר ההבנה בלימוד, טעות היא, והיא סיבה גורמת בנזקין רבה.

העדר הרגילות בלימוד

ב. הוא העדר הרגילות בלימוד, כי גילוי כח השכל תלוי ברגילות כמו שארי הכחות.

כחות הנפש הם אברי הנפש, בדוגמת דבר, כמו האברים שהם אברי הגוף, וכשם שבאברי הגוף הרי יש בהם קדימה ואיחור, בקומת האדם, דהראש הוא מעלה והראשון, והרגלים מטה ואחרון. הנה כמו"כ הוא באברי הנפש, שהם הכוחות, הנה כח השכל הוא הראשון בהכוחות פנימיים - כי הכחות מקיפים דעונג ורצון, הם גבוהים במעלה לגבי הכחות פנימיים - וכח ההילוך ותנועה הוא כח היותר אחרון, אמנם הצד השווה שבהם הוא, שכל כח מתפתח ע"י שקידת פעולותיו, בדוגמת דבר, כמו התפתחות האברים.

וכמו שאנו רואין במוחש, שכאשר האדם ישכב כמה שבועות במטתו יחלשו רגליו,

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו - מדוע?

מדוע מביא רש"י פירוש נוסף להעתקת עשו מארץ כנען, בעוד שבכתוב עצמו מפורש הטעם לזה? מדוע העתיק עשו את מקומו מפני יעקב, ולא יעקב מפני עשו? / ביאור דברי רש"י על העתקת עשו מפני יעקב אחיו

א. "ויקח עשו את נשיו, ואת בניו ואת בנותיו, ואת כל נפשות ביתו, ואת כל מקנהו ואת כל בהמתו, ואת כל קנינו אשר רכש בארץ כנען, וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. כי הי' רכושם רב משבת יחדיו, ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אותם מפני מקניהם. וישב עשו בהר שעיר וגו'" (פרשתנו לו, ו-ח).

ובפירוש רש"י פירש בתחילה הפסוק כפשוטו – "ולא יכלה ארץ מגוריהם להספיק מרעה לבהמות שלהם"; ואחר כך הוסיף להביא "מדרש אגדה": "מפני יעקב אחיו – מפני שטר חוב של גזירת 'כי גר יהי' זרעך' המוטל על זרעו של יצחק. אמר: אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שניתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר. ומפני הכוונה שמכר בכורתו".

וכבר האריכו במפרשי רש"י בביאור דבריו, שלכאורה מוקשים הם מכמה פנים; ובעיקר יש כאן שני דברים הדורשים ביאור:

א) ידוע כללו של רש"י בפירושו על התורה, וכמו שכתב על עצמו (בפירושו לפ' בראשית ג, ח): "ואני לא באתי אלא לפשוטו... ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו"; ובנידון דידן, למה לא הסתפק רש"י בפירוש הפשוט, והוצרך להביא "מדרש אגדה" – כאשר פירוש המדרש הוא היפך המפורש במקרא: בפסוק נאמר שהטעם לזה שעשו הלך הוא "כי הי' רכושם רב משבת יחדיו" – ואילו לפי המדרש הי' כאן טעם

מצות הידיעה - חובת גברא

כל הנשמות בישראל הבאות לעולם זה הן שלוחי מעלה להאיר את העולם ע"י קיום המצות בין אדם למקום ובין אדם לחבירו ולעשות טוב עם זולתו בגשמיות וברוחניות.

והנה בהשליחות האמורה יש הפרש בין בעלי עסקים ויושבי אהל, שבעלי העסקים הטרודים ומבוהלים בענייני עסקיהם, אף שזהו התנצלות של הבל, אבל הם חושבים שזהו התנצלות, ואלו שנתגשמו ביותר ל"ע אינם מרגישים כללות הענין של רוחניות, ועד כמה שלא יכאב הלב, הנה באמת הלא נמשלו כבהמות ברדפם אחר הטוב הגופני, החומרי והגשמי.

אבל היושבי אהל אין להם גם התנצלות דמיונית, והם מוכרחים לדעת את האמת הגמור בכוונת ירידת הנשמה, ואם אינם יודעים זאת בידיעה גמורה הנה העדר הידיעה בעצמה הוא חטא כמו שפי' השל"ה את הכתוב (במדבר כב, לד) חטאתי כי לא ידעתי, העדר הידיעה בעצמה הוא חטא, כי מצות הידיעה היא חובת גברא.

לייגע מוחו ולהטריד שכלו בלימוד תורת החסידות

ובזה יונעם לנו במאד מתק לשונו הצח ומליצת מורנו הרמב"ם נ"ע באמרו נהל' יסודי התורה פ"א ה"א:

יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו, ומסיים וידיעת דבר זה מ"ע שנא' אנכי הוי' אלקיך.

דבר ידוע ומפורסם לכל כי מצות אנכי ה' אלקיך היא מצות האמונה, והווי' ליה להרמב"ם לומר "יסוד היסודות ועמוד החכמות להאמין שיש כו'" ולסיים "והאמונה בדבר זה היא מ"ע" ומפני מה אמר הלשון "לידע", "וידיעת דבר זה".

אלא שהידיעה עצמה היא המצוה כמ"ש וידעת היום והשבות אל לבבך, דלכך זאת אשר ההשבה אל הלב תלוי' בהידיעה הנה הידיעה עצמה היא מצוה והיינו שהאדם מחוייב לייגע את מוחו ולהטריד את שכלו בלימוד תורת החסידות לדעת את הוי', ("פארשטיין געטליכקייט"), עד כמה שיד שכלו מגעת גם בהשערה, ואת זה שלא יוכל להבין יאמין.

אמיתית ענין האמונה - כשהיא באה על-פי החקירה והידיעה

וזוהי אמיתית ענין האמונה כשהיא באה ע"פ החקירה והידיעה במה שאפשר לחקור ולדעת בשכל אנושי, וכמו שפי' השל"ה את הכתוב (שמות טו, ב) זה א-לי ואנוהו אלקי

מעלת וחשיבות לימוד החסידות

לקט מכתבים אודות המעלה והחשיבות בלימוד החסידות והתועלת שבלימוד זאת
התורה

אמיתית ענין האמונה

אשרי האיש השם נפשו בחיים של התעוררות לתורה ועבודה, ובמדה שהאדם מעורר את חבריו ומכיריו
לקביעות עתים לתורה בריבים, הנה במדה זו יתעוררו עליו ועל כל העוזרים והמשתתפים בהתעוררות
והלימוד רחמים רבים וחסדים העליונים להשפיע להם שפעת חיים וברכה מרובה בריבוי אחר ריבוי
בגשמיות וברוחניות.

נוגע בנפש ממש

כל יום ויום העובר בלא לימוד החסידות נוגע הוא בנפש ממש, ודוגמא לדבר מי
שיש לו יבלת בעינו ואינו רואה אור השמש, וכשיסיר היבלת יראה אור היום וכל הנחמד
למראה, הלא אין יניח זאת על מחר מחרתים. כן הוא בגשמיות, ומכל שכן ברוחניות
שערכו רם ונשגב במאד.

החסידות הוא אור וחיות פנימי, וכל ענינה להכניס אור וחיות בלימוד התורה, בקיום
המצות, וביופי המידות טובות באהבת ישראל בכלל, ובחיי המשפחה ("פאמיליען"
לעבין") בפרט.

(אגרות קודש ח"י ע' שפב)

שונה לגמרי: כדי שלא יצטרך לפרוע את גזירת "כי גר יהי זרעך"!

ב) גם ב"מדרש אגדה" גופא, הרי רש"י העתיקו בשינוי גדול: במדרש רבה כאן (כ"ד
פפ"ב, יג) נחלקו בדבר: "ר' אלעזר אמר: מפני שטר חוב, ור' יהושע בן לוי אמר: מפני
הבושה" - והיינו, שכל טעם עומד בפני עצמו, וכל מאן דאמר נקט טעם אחר לעיקר;
אולם רש"י צירף את שני הטעמים וכללם יחד (בוא"ו החיבור): "מפני שטר חוב של
גזירת כי גר יהי זרעך. . ומפני הבושה שמכר בכורתו" - כאילו מוכרחים לומר שדוקא
שניהם יחד גרמו לעשו ללכת ממקומו!

[וברא"ם כתב על קושיא זו: "אף על פי שנחלקו בזה בבראשית רבה. . רש"י תפס
את דברי שניהם, מפני שדברי שניהם יחד קרובים לפשוטו של מקרא". וצ"ע].

ב. ויש לבאר בפשטות (וראה גם באר בשדה כאן), שבוודאי לא נתכוון רש"י להוציא
הכתוב מפשוטו, שהטעם הכפלי שהוצרך עשו להיפרד מיעקב הוא מפני ש"לא יכלה
ארץ מגוריהם לשאת אותם מפני מקניהם", היינו, שהיתה הארץ צרה ובלתי מספיקה
למרעה בהמות שניהם.

אולם הטעם שב"מדרש אגדה" בא לבאר (לא את עצם הצורך להיפרד איש מעל
אחיו, אלא) את האופן הפרטי שבו בחר עשו להיפרד מיעקב, שעשו ילך מפני יעקב;

לכאורה, הרי ארץ כנען היתה מקום מגורו של עשו מאז ומקדם, ויעקב הגיע רק
עתה מחרן, שם הי' כעשרים שנה - אם כן, מדוע ילך עשו מפני יעקב, ולא יהי' להיפך,
שיעקב הוא שילך מפני עשו?! ובפרט שמתוך הכתוב משמע שעשו עשה זאת מעצמו -
בלי השתדלות מיוחדת מצד יעקב - ונשאלת השאלה: מדוע באמת?

ואף שאפשר ליישב זה, שאצל יעקב הי' ענין המרעה עיקר יותר מאשר אצל עשו,
כי ליעקב הי' מספר עצום של צאן ומקנה, ואילו עשו הי' "איש יודע ציד איש שדה"
בכ"ף (תולדות כה, כז), ולא הי' עוסק רק בעניני צאן ומקנה, אלא בכ"ף עניני שדה; ולכן
כשמדובר על מרעה הארץ הרי יעקב עיקר, ולא איכפת כ"כ לעשו ללכת ולקבוע את
מקומו באדום שהיא "שדה" (כמ"ש בריש פרשתנו: "ארצה שעיר שדה אדום"),

[שזהו הטעם שגם לפני שעקר בקביעות לאדום, הי' עשו רגיל ללכת ל"שדה אדום",
כדי לעסוק שם בעניני שדה, ציד וכו' (ראה אברבנאל סוף פרשתנו וחזקוני ריש פרשתנו. וראה גם
רמב"ן וחזקוני לו, ו);

הרי כמובן שדוחק גדול הוא, שעשו יזוטר על חלקו בארץ כנען בשביל טובת יעקב,
ובפרט שהוא הי' מוחזק בארץ ויעקב הגיע רק עתה.

וגם אינו מובן, מדוע מדגיש הכתוב "מפני יעקב אחיו" - דאם תאמר שעשו הלך מפני
שהארץ צרה לשניהם, הרי אין זה שייך לכך שיעקב הוא אחיו.

המים שאינם מכבים את האש העצמי, כן הזרם דמים אדירים אף גם מים הזדונים דורם שאון החיים החולנים לא יכבו את אור העצמי.

זאת אומרת אשר אור העצמי דחסידות ביכולתו להאיר גם את החשך, ונרגש הוא בכל מקום. ופתגם חסידי 'בוער' נרגש בכל מקום ('א חסידות פלאם ווארט ווערט דערהערט אומעטום').

ו) אור החסידות הוא אור עצמי שנתגלה ע"י מסירת נפש בפועל.

כל גילוי אור בא ע"י מס'נ וכמבואר בדא"ח בארוכה בענין יגעתי ומצאתי תאמין, דכל גילוי של השגה בא ע"י יגיעה דוקא, ואור זה היינו אור החסידות נתגלה ע"י מסירת נפש בפועל.

והאור העצמי הלזה דאור החסידות נותן לכל אחד ואחד מאנ"ש בלי הבדל מעמד ומצב, כמו שהארכתי במקום אחר אשר ע"י מסירת נפשם בפועל של החסידים הראשונים, הנה נחקקו חקיקות במוח ולב בניהם ובנותיהם, ובכל הדורות הבאים אחריהם, אשר האור עצמי דחסידות נוזל בעורקיהם.

(אגרות קודש ח"ד עמ' כב ואילך)

ג. ולכן פירש רש"י, "מפני שטר חוב של גזירת 'כי גר יהי' זרעך' המוטל על זרעו של יצחק" – שבזה מובנת הסיבה להעתקת עשו "מפני יעקב אחיו": כיון שיעקב הוא אחיו של עשו, נמצא שגם הוא 'יורש' של גזירת הגלות, לכן עזב עשו את הארץ והשאיר את ה'ירושה' לאחיו יעקב לבד.

כלומר:

כיון שעשו ויעקב הם אחים, שניהם הם בני יצחק – נמצא שבאופן עקרוני ה"שטר חוב" שייך לשניהם, ואינו ברור מי יהי זה שישלם השטר ותתקיים בו גזירת "כי גר יהי זרעך" – אם עשו, או יעקב, או שניהם.

וגם ישיבתו של עשו בארץ עד עתה, אינה מכריחה שאכן יטול חלק במימוש הגזירה של הגלות, משום שעשו לא עשה שום פעולה מיוחדת כדי להתיישב בארץ ואף לא גילה בדעתו שהוא מעוניין להיות חלק מיושבי הארץ, אלא פשוט נשאר במקום מגורי אביו. ולכן, אין הכרח שתחול עליו גזירת הגלות – הקשורה עם ירושת הארץ – "כי גר יהי זרעך".

אולם עתה, כאשר מתחדשת פעולה מיוחדת של הפרדה בין יעקב לעשו, הרי אם עשו יקח חלק לעצמו בארץ, תהי' בכך 'הודאת בעל דין' כי הוא 'יורש' את הארץ, ובמילא יחולו עליו דברי הקב"ה בדבר הישיבה בארץ וגזירת הגלות. לכן נאלץ עתה עשו לצאת מהארץ ולקבוע את מקומו בהר שער.

נמצא איפוא, ששני הטעמים נכונים: ההיפרדות בין יעקב לעשו היתה כתוצאה מהמציאות ש'לא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אותם מפני מקניהם', אבל הסיבה שההפרדה היתה דוקא כך שעשו הוא שיוצא מהארץ, היתה מפני שלא רצה לקחת חלק במימוש גזירת הגלות.

ד. אלא שטעם זה אינו מספיק עדיין, כי, אמנם טעמו של עשו לצאת מהארץ הי' כדי לא ליטול חלק במימוש גזירת הגלות, אבל כיצד זה לא חשש עשו מפני הבושה שתהי' לו בפני כל עמי הארץ, שבעיניהם נראה הדבר כאילו עשו נכנע כלפי יעקב, ומוכן לצאת את הארץ כדי להשאיר מקום ליעקב?!

על כך מוסיף רש"י, כי אדרבה:

בכלל היתה שהייתו של עשו בארץ כנען בלולה בהרגש של "בושה", ובפרט בנוכחותו של יעקב אשר לו מכר את בכורתו. ומכיון שכן מובן מה שהעדיף עשו לעזוב את הארץ ולהשאיר ליעקב, הגם שנראה בזה הכנעה כלפי יעקב ובושה שנדחה מפניו.

אלא שמטעם בושה לבד לא הי' עשו עוזב את מקום מגורו עם כל בני ביתו וכו'; ולכן מובא טעם זה רק בהוספה ולאחרי הטעם ד"מפני שטר חוב כו'" – עיקר הסיבה דעשו לעזוב את הארץ.

ויבא יעקב שלם – במה?

ויבא יעקב שלם עיר שכם

שלם בגופו, שנתרפא מצליעתו. שלם בממונו, שלא חסר כלום מכל אותו דורו. שלם בתורתו, שלא שכח תלמודו בבית לבן (לג, יח. רש"י)

לכאורה תמוה, מדוע מפרש רש"י שכוונת הכתוב היא לשלימות בגוף, בממון ובתורה, ולא פירש את הכתוב כפשוטו, שניצל מסכנת לבן ועשו, וכפי שרש"י אכן כותב להלן (בד"ה שלאח"כ) "כאדם האומר כו' יצא פלוני מביין שיני אריות ובא שלם, אף כאן ויבא שלם מפדן ארם מל"ב ועשו שנזדווגו לו בדרך"?

ויש לומר בפשטות:

לפני שהלך יעקב לחזן הי' "ירא מעשו ומלכ"ן" (רש"י ויצא כח, טו) ולכן הבטיחו הקב"ה (שם) "והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך" – שלא ינזק מעשו ולבן, לא בגופו וגם לא בענינים רוחניים, כמו שנאמר "ושבתי בשלום" ופירש רש"י "שלא אלמד מדרכי לבן" (ויצא כח, כא).

ולכן הוצרך רש"י כאן לפרש שאין הכוונה להצלת יעקב מסכנת לבן ועשו, שהרי מובן מעצמו שהבטחת הקב"ה קויימה במילואה, ולא צריך לפרש זה. אלא על כרחנו לפרש שהכוונה שחזר שלם גם מדברים שלא נכללו בהבטחת הקב"ה:

ש"ם בגופו – "צליעת" יעקב הייתה על ידי מלאך ה', שזמה מובן שהרפואה מצליעה זו לא נכללת ב"ושמרתך" מלבן ועשו. **ש"ם בממונו** – גם אם הי' חסר "כל אותו דורו" – הי' מתקיים עדיין ה"ושמרתך", כי פשוט שנשאר לו עוד רכוש גדול. **ש"ם בתורתו** – לאחר שהובטח מהקב"ה שלא ינזק רוחנית בבית לבן הרי פשוט ששכחת תורתו לא הייתה נגרמת לו מצד שהותו בבית לבן. אך עדיין יכול הי' לשכוח תלמודו

כתוצאה מעיסוקו וטרדתו במלאכתו, שהרי זה לא נכלל ב"ושמרתך" מסכנת לבן ועשו. וזהו החדוש שגם עיסוקו במלאכתו לא השכיח תלמודו אלא חזר שלם בתורתו.

(עי' לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 168 ואילך)

פניאל ופנואל – פני א-ל ופני יעקב

ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי אלקים פנים אל פנים גו' ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל גו'

(לב, לא-לב)

כבר עמדו במפרשים (בחי, אלשיך, אוה"ח ועוד) על השינוי שבכתוב, ששינה שם המקום מ"פניאל" (ביו"ד) ל"פנואל" (בז"א).

ולכאורה צ"ע בפרש"י עה"ת, שלא ביאר ענין זה בפירושו. ובפרט לאחר שהכתוב מפרש טעם השם "פניאל", שהוא מפני ש"ראיתי אלקים פנים אל פנים" שעל כן נקרא "פניאל" אותיות "פני א-ל", הרי צריך ביאור ביותר שינוי שם המקום ל"פנואל".

ויש לומר הביאור בזה בפשטות:

בטעם השם "פניאל" נאמר "כי ראיתי אלקים פנים אל פנים", ונמצא ששתי "פנים" יש כאן, פני יעקב ופני האלקים.

ועפ"ז מובן בפשטות, שב' השמות הם על אותו המאורע, אלא שבהיות יעקב במקום שבו ראה פני האלקים, קרא המקום "פניאל" על שם **פני א-ל**, ואילו "כאשר עבר" מן המקום, נקרא המקום "פנואל" על שם **פניו של יעקב** שראו אלקים – פנו א-ל. "דפנו" נופל על לשון "פניו", כאילו נאמר "פניו (אל) א-ל". וק"ל.

(עי' לקוטי שיחות חל"ה עמ' 137 ואילך)

לקראת שבת

כא

אור, להאיר לבביהם של ישראל, ולהאיר בתיהם של ישראל.

(ג) היאך לקיים מצוה זו המוטלת עלינו – כל מפלגת חסידי חב"ד איש איש לפי מהותו וענינו – בחובת גברא להאיר לבביהם של ישראל, ולהאיר מושבותיהם של ישראל והוא להאיר באור החסידות.

(ד) להאיר – אומר הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק צמח צדק – אפשר רק באור החסידות. והוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר צמח צדק, הואיל בטובו וחסדו עמנו לא לבד לבאר לנו את דברי קדשו אלא גם להסבירנו.

(ה) "ביאור" וה"הסבר" אם כי שלובים ואחוזים המה להיות כאחד, אבל כל השם עיונו בלימוד החסידות ישכיל יבין וישיג כי שנים המה, אלא שהראשון הוא ביאור על האמור לעיל מיני, והשני הוא הסברו של הביאור).

אור עצמי

(ה) אור החסידות הוא אור עצמי.

ידוע הוא כי העצמי הנה לעולם לא ישתנה ובכל מקום שהוא, הוא עצמי. כי העצמי הנה עם היות אשר גם הוא יש לו הגבלתו וגדריו כי הבלתי מוגבל והבלתי מוגדר באמת הוא נמנע הנמנעות שהוא רק א-ל אחד יתברך ויתעלה שהוא עצמי הפשוט, ומבלעדו ית' הנה הכל מוגבלים ומוגדרים – אלא שישנו [ב' גדרים] – עצמי ומתפשט, אשר גם העצמי הוא מוגבל ומוגדר, אלא שהגבלתו וגדרו של העצמי אינו דומה כלל להגבלתו וגדריו של המתפשט.

בכל דבר שברא הקב"ה בעולמו מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, בעולמות העליונים ובעולם התחתון ישנו העצמי והמתפשט, העצמי הוא עצם הדבר ההוא, והמתפשט הוא הארת הדבר בלבד.

וכמו באש הרי יש בו העצמי והמתפשט, אש הגחלת או אש הנאחז בפתילה הוא אש המתפשט, והאש אשר בצור החלמיש הוא האש העצמי, ועם היות דגם אש זה הוא מוגבל ומוגדר בהגבלתו וגדרו, הנה בכל זה הרי הגבלתו וגדרו של האש אשר בצור החלמיש אינו דומה להגבלת וגדר אש המתפשט, דאש המתפשט הנה המים מכבה אותו, ואש העצמי הנה אם גם עשירות בשנים יהי' מונח בתוך המים הנה לא יכבה, ובכבוא זמנו וסיבתו יתגלה.

אור החסידות הוא אור עצמי, אומר הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק, וכוונתו הקדושה בזה הוא דהעצמי הנה בכל מקום שהוא במהות העצמי, וכדוגמת

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בענייני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

יינה של תורה

ביאורים בענייני הפרשה על דרך החסידות

אנן פעלא דיממא אנן

אור החסידות הוא אור עצמי, אומר הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק, וכוונתו הקדושה בזה הוא דהעצמי הנה בכל מקום שהוא הוא במהות העצמי, וכדוגמת המים שאינם מכבים את האש העצמי, כן הזרם דמים אדירים אף גם מים הזדונים דזרם שאון החיים החולנים לא יכבו את אור העצמי

אור החסידות – אור עצמי

...בטח נודע לו אותו המאמר שאמר הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק להרה"ג הרה"ח ר' הלל מפאריטש:

אנן פעלא דיממא אנן, עלינו להאיר, ולהאיר אפשר רק באמצעות אור החסידות, אור החסידות הינו אור עצמי, שנתגלה ע"י מסירות נפש בפועל.

מאמר זה אמר הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק במענה על התאוננותו של הרה"ק הרה"ח ר' הלל, כי כמה חדשים בשנה הוא טרוד בנסיעות ונע ונד ובדרך ממילא מתבטל מתורה ועבודה, וע"ז הושיבו הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק מאמר זה.

ממאמרו של הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק למדנו ששה דברים:

(א) צריכים להניח את עצמו בשביל הזולת, צריך להניח את הטוב העצמי, מה שטוב לו, בשביל השני.

(ב) עלינו המצוה והחובה להאיר, אנן פעלא דיממא אנן, עבודתנו היא שצריך לעשות

"שלם בתורתו"

– הנשמה אינה בגלות

"מעשה אבות סימן לבנים" / הייסורים והנסיונות אינם מציאות אמתית / הכוחות שמשקיע יהודי בענייני העולם – מתעלים לקדושה / הנשמה לא ירדה מעולם לגלות

כאשר שב יעקב מבית לבן והגיע לשכם, מודיעה התורה אשר "ויבא יעקב שלם עיר שכם", ובמשמעות "שלמות" זו אמרו חז"ל: "שלם בגופו – שנתרפא מצלעתו, שלם בממונו – שלא חסר כלום מכל אותו דורון, שלם בתורתו – שלא שכח תלמודו בבית לבן" (פרשתנו לג, יח. שבת לג, סע"ב. הובא בפרש"י עה"ת).

והנה, כאשר הגיע יעקב לשכם היה זה לאחר שניצל מעשו ומלבן, וכפי שכתב רש"י (שם) שיציאת יעקב מחרן נמשלת ל"אדם האומר לחברו: יצא פלוני מבין שיני אריות ובא שלם. . אף כאן ויבא שלם מפרן ארם – מלבן ומעשו שנזדווגו לו בדרך".

ואם כן תמוה הדבר, מדוע מפרשים חז"ל ש"שלמותו" של יעקב קאי על כל הענינים של "גופו", "ממונו", ו"תורתו", והלא היה להם לפרש שעצם חזרתו של יעקב, למרות הסכנות שעמדו לפתחו, היא פלא עצום, ועל כך מתכוון הכתוב באומרו "ויבוא יעקב שלם" – שלא הזיקוהו לבן ועשו?

ויש לבאר ענין ירידת יעקב לחרן בדרך הפנימיות, שהיא רומזת על כללות ירידת בני ישראל בגלות, ויתבאר העילוי המיוחד בכך שחוזרין בני ישראל בעת ביאת גואל צדק, באופן שהם "שלמים" בגופם בממונם ובתורתם.

”מעשה אבות סימן לבנים”

ענין ירידת יעקב לבית לבן רומז על ירידת בני ישראל לגלות ושעבוד ארבע מלכויות, כמבואר בדרשות חז”ל (ב”ר פס”ח, יג. פרד”א פל”ה. תנחומא ויצא ב. ועוד), כי ”מעשה אבות סימן לבנים” – המאורעות שאירעו עם אבותינו המה רומזים אשר מעין זה יארע עם בניהם, ומעבודת האבות במצבים אלו נוטלים בני ישראל את הכח לעמוד ולהצליח בעבודתם הם.

ומשכן, הרי כשם שיעקב זכה לצאת מגלותו בבית לבן ולשוב לארץ ישראל, ולא זו בלבד אלא שהגיע ”שלם”, כן גם בני ישראל מובטחים שיצאו ”שלמים” מן הגלות.

והנה, עצם חזרת יעקב, וכמו כן בני ישראל, מן הגלות – הוא מילתא דפשיטא, שהלא הקב”ה מבטיח ומודיע מלכתחילה ”והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך” וגו’ (ויצא כח, טו), ואם כן בוודאי אשר ישובו בני ישראל מגלותם, ואין בכח ”לבן” ו”עשו” למיניהם להזיקם ח”ו. ועל כן אין לומר ש”ויבא יעקב שלם” קאי על הצלת ישראל מידי הקמים עליהם, שהלא דבר פשוט הוא, כאמור.

והחידוש שמודיע הכתוב שחזר יעקב שלם, וכמו כן בני ישראל חוזרין שלמים מן הגלות, הוא שגם בשלשה דברים אשר קא סלקא דעתך שבהם נגרם חסרון ונזק לישראל ע”י הגלות, הנה אין חסרון זה אמתי, וישראל יחזרו שלמים מן הגלות.

הייסורים והנסיונות אינם מציאות אמיתית

”שלם בגופו – שנתרפא מצלעותו”:

ענין מה שנגע שרו של עשו בכף ירך יעקב עד אשר ”והוא צולע על ירכו”, אינו ענין פרטי בלבד, אלא אמרו חז”ל ”נגע בכל הצדיקים שעתידין להיות ממנו, זה דורו של שמד”, והיינו שרמז הוא ליסורי הגלות עד לייסורים הכי חמורים ר”ל ד”דורו של שמד” (פרשתנו לב, לב וברמב”ן עה”פ ע”פ ב”ר ספע”ז).

והנה, היסורים שבאים על בני ישראל בזמן הגלות באופן הנורא ביותר רח”ל, אינם באים מכחם של ”עשו” ו”לבן” עצמם, אלא רצון הקב”ה הוא לנסות את בני ישראל אם עומדים באמונתם איתנים, ולעורר אצלם את כוח המסירת נפש. וזו אחת המעלות הנפלאות בעבודת בני ישראל בגלותם.

ועל כן מקום היה לומר, שמכיוון שמקור יסורים אלו הוא ברצון הקב”ה לגלות מסירת נפשם של ישראל, שמא יש בכוחם להזיק לישראל ולפעול בהם חסרון, באופן שגם לאחר הגלות ישאר מהם רושם.

ועל כך מעיד הכתוב ”ויבא יעקב שלם – שלם בגופו שנתרפא מצלעותו”, שכאשר יסתיים תפקידם של יסורים אלו, יתבטלו כליל ויהיו כלא היו כלל.

בעניני שידוכים ניכר ביותר שרק הקב”ה הוא בעל הבית

במילא מובן, כי מאחר שהכל תלוי ברבוננו של עולם, ובפרט בעניני שידוכים, שניכר בהם, יותר מאשר בדברים אחרים, שרק הקב”ה הוא בעל הבית בשלימות, והוא ברוך הוא ציוה שלהיות עם זקן ולא לספר אותו היא מצוה, הרי כל אחד מבין ברור בהחלט שלא יתכן שזקן יהי’ מניעה לשידוך, שהוא באמת הזיווג שלו, ואם נדמה שהזקן מפריע לשידוך, הרי זו הוכחה, שזה אושר עבורו ששידוך כזה לא יצא לפועל, ואת הזיווג האמיתי שלו השם יתברך יזמין לו בזמן הנכון, והם ינהלו חיים יהודיים מאושרים בדרך התורה ומצוות.

(תרגום מאגרות קודש ח”ה עמ’ לח ואילך – אגרות קודש מתורגמות ח”א עמ’ 256 ואילך)

וסיבת הדבר היא, דמבואר בסה"ק (ספר המאמרים תש"ח עמ' 94; 102. ועוד) שניסיון אינו מציאות אמיתית, אלא דמיון בלבד שבא להעלים ולמנוע את האדם מלקיים רצון השי"ת, ועל כן כאשר אין כבר צורך בניסיון הרי היסורים נעלמים באופן שמתברר שמלכתחילה היו דמיון וניסיון בלבד.

הכוחות שמשקיע יהודי בעניני העולם – מתעלים לקדושה

"שלם בממונו – שלא חסר כלום מכל אותו דורו":

כאשר יצא יעקב מחרן, הנה לא זו בלבד שיצא שלם בעצמו, אלא הוציא עמו והעביר לרשות הקדושה ריבוי עצום של ענינים שמקורם בבית לבן, עד אשר טען לבן (ויצא לא, מג) "כל אשר אתה רואה לי הוא"!

גם בהמשך דרכו פעל אשר עשו שרצה להרגו, נתהפך עליו לטובה עד ש"וירץ עשו . . ויחבקו . . וישקו", ולדעת רשב"י היה זה "בכל לבו" (פרשתנו לג, ד ובפרש"י), ושוב רואים אנו כאן, איך שלא זו בלבד שיצא בעצמו מן הגלות, אלא היפך את עניני הגלות עצמם לקדושה.

ומעין זה הוא גם בגלותם של ישראל, שאין די בכך שהם יוצאים מהגלות "שלמים", אלא צריכים גם לקחת מעניני הגלות ולהפוך אותם ל"ממונם" של ישראל, והיינו שהופכים את עניני העולם והגלות לקדושה.

והנה, הדרך שבה היפך יעקב את לב עשו עליו לטובה, היה שלאחר שהתפלל להשי"ת שיצליח דרכו, שלח לעשו "דורון" מממונו.

ומעין זה גם אצל בני ישראל, שבכדי להפך מעניני הגלות לקדושה, עליהם להתפלל להשי"ת, ואזי להשקיע מ"ממונם", היינו לתת מכחות נפשם ומזמנם, שתמורת השקעתם בעניני קדושה ולימוד התורה וכיוצא, צריכים ליתנם בעניני גשמיות העולם, בחרישה, בזריעה ובכל "מלאכתך אשר תעשה", כדי שעניני העולם שבהם עוסקים יזדככו ויעלו לקדושה.

ובזה מתעורר החשש, שיצא יהודי מן הגלות כשהוא "חסר בממונו", שהרי כוחות רבים וזמן רב השקיע בעניני העולם, והרי הוא חסר את אותם כחות שלא ניצלם לעניני קדושה.

ובזה "מעשה אבות סימן לבנים", שכשם שיעקב עלה כשהוא "שלם בממונו" – שלא חסר כלום מכל אותו דורו", כמו כן מובטחים אנו שכאשר יוצאים בני ישראל מן הגלות לגאולת עולם, הנה ילכו עמהם כל נכסיהם ועניניהם הגשמיים עם כל הכחות שהושקעו בהם, ולא יחסרו ישראל "כלום מכל אותו הדורו", כי כל הכוחות שהושקעו בזיכוך העולם, יתעלו ויוכללו בקדושה באופן שיבוא האדם "שלם" בכל כחות נפשו.

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

האם הזקן יוצר בעיות בשידוכים?

זקן מורה על יראת שמים

במענה על מכתבה מ . . בו כותבת אודות . . הנמצא באה"ק ת"ו, ויש לו קשיים בשידוך, ולדעתה אם יקצר את זקנו, יהי יותר קל להשיג עבורו שידוך, ובפרט שהיא רואה שהרבה יהודים דתיים עושים כך:

מיותר להאריך בזה, שכל היהודים ללא יוצא מהכלל, אנשים ונשים, מאמינים בני מאמינים, מאמינים ויודעים שהקב"ה מנהיג את העולם הגדול וגם את העולם הקטן של כל אדם, בהשגחה פרטית, וכדי שאנשים ידעו איך להתנהג, נתן להם הקב"ה את התורה הקדושה, המורה את הדרך מה מותר לעשות ומה אסור לעשות, במשך כל חיי האדם. ובין כל המצוות הללו, ישנה גם המצוה להיות עם זקן (ישנם אפילו הסוברים שמותר לספר את הזקן – אבל גם הם מכירים [בכך] שלהיות עם זקן זו מצוה – אבל ישנם האומרים שאסור לספר את הזקן, כמו הצמח צדק, נכד של אדמו"ר הזקן בעל התניא והשולחן ערוך, הפוסק להלכה שאסור על פי תורה לספר את הזקן). בכל אופן זה ברור, שלהיות עם זקן ולא לספר [אותו] היא מצוה, וזה מוכיח שזהו ענין של יראת שמים.

הנשמה לא ירדה מעולם לגלות

"שלם בתורתו - שלא שכח תלמודו בבית לבן":

כאשר יעקב אבינו ירד לחרן, היה צריך לצאת מאותם אוהלים שנטמן בהם ועסק בתורה (ראה תולדות כה, כז, ובפרש"י שם. פרש"י ס"פ תולדות, ועוד), ולהתעסק ברעיית צאן ושאר ענינים גשמיים, ולכאורה מביא הדבר לירידה מדרגתו הנעלית בלימוד התורה.

ועל כך מעידה תורה, שלא זו בלבד שחזר יעקב לדרגתו שהיה בה קודם הירידה, אלא מלכתחילה "לא שכח תלמודו בבית לבן". ו"שלמות" זו נעלית היא מהשלמויות ד"גופו" ו"ממונו": שבנוגע ל"גופו" ו"ממונו" היה חסרון בעת הגלות, רק שלבסוף חזר לשלמותו, אבל ב"תורתו" - לא היה בו כל חסרון ושכחה מלכתחילה!

וטעם הדבר, דגופו של יהודי נמסר בגלות באופן שיש לעניני העולם שליטה עליו, ולכן יכול להיות בו חסרון זמני, אך נשמתו של יהודי לא ירדה בגלות מעולם, ואין לעניני העולם שליטה על עניניו הרוחניים, ועל כן היה יעקב "שלם בתורתו", ולא היה בזה כל חסרון מלכתחילה.

ומעין זה הוא בגלותן של ישראל, שאף שבנוגע ל"גופם" ו"ממונם" ישנם חסרונות זמניים כאמור, הרי שבנוגע ל"תורתן" מלכתחילה אין כל חסרון מצד הגלות! וגם כאשר מתעסק יהודי בכירור וזיכוך גשמיות העולם, והרי הוא "מתלבש" ויורד במושגי ודרכי העולם, הרי יש בכחו להישאר "שלם בתורתו", שעניניו הרוחניים נותרים בשלמותם.

בלקו"ש ח"ל וישלח א מה שיש להאריך בהגדרת הדברים ומשמעותם לענין גדר ואופן ההשגחה למעשה).

ומענתה יש לבאר הטעם מה שה"זכר" להצלת יעקב והשגחת הקב"ה על עם קרובו (כנ"ל בחינוך) נקבע דוקא בפרט אחד של המאורע, ובזה גופא - מדייקים בפרט שבפרט (אם רק גיד שבירך ימין או גם של שמאל וכו') - כי עי"ז בא לידי ביטוי גדר ואופן השגחתו ית' על יעקב ובניו, שהיא באופן כזה שלא זו בלבד שכל פרט ופרט מושגח מאתו יתברך (ויתירה מזו - שכל פרט ופרט נוגע להשלמת הכוונה הכללית), אלא עוד זאת, שבענין השלמת רצונו יתברך הפרטים החשובים ביותר או הפרטים הנראים כטפלים ומעוטי הערך, כולם מושגחים מאתו יתברך באופן שווה, וגם הפרט הקטן ביותר יש לו חשיבות גדולה והוא נוגע לכללות הדבר.

ואין בהם עצמם "רצון" ו"בחירה" של הקב"ה, א"כ גם ההשגחה שעל כל פרט ופרט היא בכל אחד לפי מעלתו וחשיבותו עד כמה הוא "משמש" את התורה ואת ישראל. משא"כ בישראל עם קרובו, מכיון שהשגחתו ית' עליהם היא תוצאה מזה ש"רצונו" ובחירתו הוא בהם, וכנ"ל דאין הם קיימים כאמצעי לדבר אחר אלא כממלאי התכלית בעצמם, הרי נוסף לזה שיש לגבם השגחה על כל פרט ופרט (ובאופן שכל פרט משלים הכוונה הכללית בענין הבריאה) - הנה אופן ההשגחה על הפרטים הוא לא רק כפי חשיבותו הפרטית של כל פרט ופרט (שבזה יש חילוקים לפי חשיבותו של הפרט), אלא ההשגחה היא באופן שווה בכולם. כי מצד רצון העליון ובחירתו ית' בישראל הרי בכל פרט ופרט שבהם ישנה חשיבות באופן שווה (ועי"ז ע

להיות "אמצעי" לעבודת ישראל.

והנה, בנוגע לענין מצוות התורה שהן רצון העליון (כנ"ל שתכלית רצון הקב"ה הוא בתורה וישראל), הרי אף שמצינו חילוקים מן הקצה אל הקצה בחשיבות חלק ממצוות התורה לגבי האחרות, כדאשכחן בכ"מ שיש "קלות שבקלות" ויש "חמורות שחמורות" וכו', מ"מ אמרו "לא תהא יושב ושוקל מצוותי של תורה" אלא צ"ל אותה הזהירות בכל המצוות בשווה. היינו, שלמרות החילוקים שבין המצוות בתוכנן (כלשון החינוך "שרשי המצוה") וכו"ב – כולן הן רצונו ית' ודבר זה הוא בשווה ממש בכל המצוות. דכמו שהקב"ה רוצה את החמורות כך רוצה את הקלות, באותו רצון, עד שכאשר יחסר פרט אחד מהדבר (גם פרט קטן וטפל לכאורה) יחסר בהכלל כולו, מאחר שהרצון לא נשלם. וי"ל אשר מצד ענין זה שבמצוות מצינו לפעמים להלכתא גדר מעין זה, דכשחסר פרט אחד – חסר הכלל כולו. וכהא דאיתא בבכורות על ע"ב בגר שקיבל עליו כל התורה כולה חוץ מדבר אחד (אפילו מדברי סופרים) שאין מקבלין אותו; וכן מצינו לענין "האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת . . ה"ז כופר בתורה" (רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ח. ועיי"ע בפיהמ"ש להרמב"ם סנהדרין ר"פ חלק היסוד הח').

ועפ"ז יובן העילוי בהשגחה פרטית על ישראל עם קרובו על ההשגחה הפרטית על שאר עניני הבריאה, דבשאר הברואים אף שכל פרט ופרט נוגע להשלמת הכוונה הכללית (כנ"ל), מ"מ מכיון שחשיבותם אינה אלא בהיותם משמשים לדבר אחר,

לו יחס כללי לכללות כוונת הבריאה . . דגם תנועה אחת של דשא פרטי משלים הכוונה העליונה בענין הבריאה".

אולם מובן, שגם לפי שיטה זו שיש השגחה פרטית על כל הברואים, ודאי יש לחלק בין גדר ההשגחה פרטית שעל כל הברואים להשגחתו ית' שעל בני ישראל עם קרובו. והחילוק הוא בענין ה"פרטיות" גופא, דהנה ידוע (עיי' שומר אמונים שם, ועוד) שיש כמה מדריגות ואופנים בהשגחה, מהם, כגון "עין ה' אל יראיו" (תהלים לג, יח), "עיני ה' אל צדיקים" (שם לד, טז) – בעין א' או בב' עינים. והחילוק ביניהם י"ל (לכאורה) שהוא לא ב"פרטיות" ההשגחה אלא רק באופנה, ולדוגמא, אם ההשגחה מלוכשת ומוסתר בדרכי הטבע, או שהיא השגחה גלויה לעין כל ועד שהיא מביאה להנהגה נסית כו'; אמנם בענינו נ"ל שהעילוי בהשגחה על עם קרובו ית' הוא לא רק באופנה אלא גם בפרטיותה. והוא, דאף שכל הברואים "לא נמצאו אלא מאמתת המצאו" (ה' הרמב"ם ריש הל' יסודי התורה) ומושגחים מאתו ית' – מ"מ (עיקר) רצונו ובחירתו של הקב"ה הוא רק בישראל, ש"בחר בנו מכל העמים", ונאמר "אהבתי אתכם אמר ה' גו' אח עשו ליעקב גו' ואוהב את יעקב", וי"ל שזהו גם תוכן מאמר רז"ל שהעולם נברא "בשביל התורה" ו"בשביל ישראל", פירוש דישאל ותורה הם כוונת ותכלית הבריאה. עיי' משנה וברייתא דסוף קידושין, "כולם לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוניי" כו', היינו שחפצו של הקב"ה הוא בישראל עצמם המשמשים לפניו, משא"כ שאר הנבראים אינם תכלית ומטרה בפני עצמם, רק נבראו

פנינים

דרוש ואגדה

וויתור על הגאולה למען "הצאן והבקר"

בנוגע להליכת יעקב לקראת עשו אחיו והדיבור ביניהם שמבואר בפרשתנו, נתבאר בספרי חסידות אשר הם ענינים שברומו של עולם, בנוגע לעבודת העלאת עולם הזה והכנתו לביאת משיח צדקנו. ומבואר (ראה תורת חיים ושלח מב, סע"ב ואילך, ועוד), אשר יעקב כבר השלים עבודתו בבירור וזיכוך הגשמיות, והיה מוכן לבוא הגאולה, עד אשר מצדו היה מוכן ללכת "אל אדוני שעירה", שהליכה זו היא מייעודי הגאולה "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו".

והנה, הטעם שלא עשה כן יעקב, ונתעכב הוא וזרעו בגלות, פירשו יעקב בעצמו, "כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עליי", שחס על הילדים וגדיי הצאן שתקשה עליהם הדרך, "ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן". והיינו, שאף שיעקב עצמו היה כבר מוכן לגאולה, מכל מקום ישנם אותם "ילדים", ו"עלות" – עוללים, שהם צעירי הצאן שעדיין לא סיימו עבודתם ואינם מוכנים לבוא הגאולה, ואם יבוא המשיח ויאיר אורו של הקב"ה על כל באי עולם, הנה מכיון שלא סיימו עבודתם, לא יוכלו לקבל את עוצם הגילוי וקרבת השי"ת.

ואזי קיים החשש שמכיון שלא יוכלו ה"ילדים רכים" להכיל את עוצם גילוי הקדושה אזי "ומתו כל הצאן", שתכלה נפשם אל מקורה, ולא יוכלו להישאר נשמות בגופים כי לא זיככו את גופם כך שיכיל קדושה זו.

ומזה נלמד גודל דאגתו והתמסרותו של ישראל סבא לצעירי הצאן:

יעקב עצמו מוכן הוא לביאת המשיח, וכבר רצה לפעול את הגאולה בעולם, ומפני מה מעכב הוא את גאולת הפרט והכלל – בשביל אותם "ילדים", ו"עלות" – עוללים, שהם צעירי הצאן שעדיין לא סיימו עבודתם! ולכן הניח יעקב מאווי על הצד, ויותר על רצונו להביא הגאולה תיכף, העיקר לדאוג לצאן מרעיתו, ולא עוד אלא לקטנים ופחותים שבהם, אשר גם הם יוכלו ליטול חלקם בבוא גואל צדק.

וכן הוא גם בכל נשיא בישראל, אשר "נשיא" נוטריקון "ניצוצו של יעקב אבינו" (קהלת יעקב מע' רבי), שלמרות שנשיאי ישראל מוכנים הם לגאולה, נשארים הם בגלות, כי מרחמים הם על צאן מרעיתם שלא סיימו עבודתם, שגם הם יהיו ראויים להגאל, ולהכיל את עוצם הגילוי שנוכה לו בבוא הגאולה.

(נ"פ תורת מנחם התוועדות ח"ד עמ' 175. חפ"י עמ' 282 ואילך)

"בית" לנשמה ו"סוכות" לגשמיות

ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות

(לג, יז)

יש לבאר זה כעבודת האדם לקונו:

"לו" קאי על עצמותו של היהודי, שהוא הנשמה הטהורה ועניני הקדושים, שהם התורה ומצוותי. "למקנהו" קאי על דברים שאינם חלק מהנשמה עצמה, אלא "נקנו" ונוספו עלי, וקאי על ענינים הגשמיים של היהודי שאין הנשמה צריכה להם מצד עצמה, רק שבידידתה למטה "קונה" היא ענינים אלו. ועל זה אומר הכתוב, שלהנשמה ועניני – "לו" – בנה "בית" – שהוא דירת קבע, אך "למקנהו" – הענינים הגשמיים – "עשה סכות" – דירת עראי. כי על יהודי לדעת שרק הנשמה ועניני הם ה"קבע" שלו ו"ביתו" האמיתי, וכל עניני הגשמיים הם רק כמו "ארעי" ולזרים יחשבו אצלו.

וכפתגם שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר (מוהרי"ץ נ"ע) בשם מורנו המגיד ממעזריטש, שאמר לאחר ששאלו על העניות והדחקות ששרתה בביתו, ש"בבית, הרי זה באופן אחר" ("אין דער היים איז אנדערש"). ש"ב"בית" צריכים אמנם את כל הדברים הגשמיים, אבל ב"דרך" לא נורא אם הדירה והרהיטים אינם נאים כ"כ, שהרי הוא נמצא בדרך (לקוטי דיבורים ח"ב עמ' ריד).

כאשר מרגישים שקביעותו היא בענינים רוחניים, הרי כל הדברים הגשמיים הם רק בדרך ארעי אצלו – "עשה סוכות".

(נ"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 68)

חידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

הגדרת ההשגחה העליונה שמחוייבים להאמין בה

יביא מדברי חכמי ישראל בענין ההשגחה על כל הברואים וההשגחה על ישראל עם קרובו, ויגדיר המעלה הייחודית באופן ההשגחה על ישראל / יבאר דזהו רמז התורה בטעם מצות גיד הנשה

והנראה בזה, על יסוד דברי החינוך הנ"ל דמצוה זו היא זכרון לשמירת והשגחת הקב"ה על ישראל כו', די"ל שנרמז כאן גדר חובת האמונה בהשגחת הקב"ה, לידע היטב במה מחוייבים להאמין. ובהקדים מה שנחלקו בזה חכמי ישראל לענין השגחה העליונה שבכל הברואים לבד ממין המדבר, דיש מי שאומר שהענין ד"השגחה פרטית" על כל אחד ואחד אינו אלא בבני אדם אבל בחי צומח ודומם יש רק השגחה כללית על המין (האריך בזה בספר שומר אמונים לר"י אירגס תלמיד הרמ"ז בסופו. ועיי' מורה נבוכים ח"ג פי"ז יח. אבל בדרך חיים לאדמו"ר האמצעי יג, א-ב פירש דבריו באופן דלא ס"ל כן, עיי"ש). אמנם יש מגדולי ישראל שנחלקו ע"ז, וס"ל דיש "השגחה פרטית" אף בשאר מינים, דגם פרטי (המאורעות של) דומם צומח וחי הם ע"פ השגחתו יתברך (ראה דברי מרן הבעש"ט - כתר שם טוב הוספות סי' קיט ואילך. ועיי"ע בלקו"ש חלק ח, הוספות לחג השבועות - שנקלטו כעמיר גרנה כל השיטות והסברות בזה). וכבר הביא אדמו"ר הזקן ראי' לשיטה זו השנית, מהמבואר בחולין סג ע"א ר' יוחנן כי הוה חזי שלך (עוף השולה דגים מן הים) אמר משפטין תהום רבה, ופרש"י "שזמנת שלך לשפוט ולעשות נקמתך בדגת הים להמית המזומנים למות" - הרי להדיא שיש דין ומשפט גם על פרטי דגי הים, ועד שהקב"ה מזמין עוף פרטי כדי להמית דג פרטי זה המזומן למות.

ובגדר השגחה פרטית זו בכל הברואים מבואר (כתר שם טוב שם) "דלא זו בלבד דכל פרטי תנועות הנבראים למיניהם הם בהשגחה פרטית מהבורא ית", אלא "עוד זאת דתנועה פרטית דנברא פרטי הרי יש

מלאכו של עשו בכף ירך יעקב אלא הוא על כללות מלחמת יעקב והצלתו מיד המלאך. ובביאור הטעם שנתייחדה הצלה זו דוקא להיות מצוה מחודשת לזכר עלי' - אף שמצינו מפורש בקרא כמה נסים ועניני הצלה באברהם וגם ביעקב עצמו, ומ"מ לא נקבע עליהם זכר לדורות - יש לבאר ע"פ מ"ש החינוך מצוה ג (ועוד) דמשרשי מצוה זו שהוא "רמז לישראל שאע"פ שיעברו צרות רבות בגלות מיד העמים ומיד בני עשו שיהיו בטוחים שלא יאבדו אלא לעולם יעמוד זרעם כו'", היינו שהצלה זו קשורה עם ענין כללי ביותר בחיי עם ישראל, ואינו רק מאורע פרטי דיעקב. ומעתה יל"ע טובא בגדר מצוה זו לזכר ההצלה הנ"ל, מ"ט נשתנה זכר זה משאר מצוות שנצטוונו לזכר מאורעות שהיו לאבותינו, דבכ"מ כשעושים זכר למאורע או ענין מסוים צ"ל המזכיר דומה לענין הנזכר - כמו זכר ליציאת מצרים בחג הפסח, שהוא ע"י שעושים מעשי ליל הסדר דרך חירות וכו' כמבואר בפוסקים, וכן זכר למעשה בראשית בשבת ע"י השביתה ממלאכה כו'; משא"כ במצוה זו, אי אמרינן דהדבר הנזכר ע"י הזכר הוא כללות הצלת יעקב וישראל בניו, כנ"ל, אמאי הזכר לו אינו אלא באיסור פרטי דגיד הנשה לבדו, שהוא פרט אחד בלבד מן המאורע. ויתירה מזו, האיסור מצומצם באופנו ופרטיו בהתאם לפרטי המאורע דנגיעת כף ירך יעקב, כנ"ל מכ"מ בש"ס (אף שאין בפרטים אלה חשיבות, לכאורה, בכללות המאורע וההצלה), ולמה אין כאן מעשה של "זכר" המתאים לכללות ההצלה.

ע"א בטעם הפלוגתא - שהוא תלוי בפרטי המאורע דיעקב, דלדעת ר"י נגע המלאך רק בירך ימין של יעקב, וחכמים ס"ל ד"נשיי' בתרווייהו" ("הכהו בשתייהם עד שנשו ממקומם ועלו", רש"י) ולכן נאסרו שתייהן.

ואולם נראה לומר יתירה מכ"ז דמה שהזכיר הכתוב טעם האיסור אף על הכלל כולו יצא ללמד יסוד גדול בתורתנו. ובהקדים דכתב הרשב"ם על התורה (וכ"כ עוד מפרשים) שכוונת הטעם שבכתוב הוא שאיסור זה הוא "לזכרון גבורתו של יעקב ונס שעשה לו הקב"ה כו'", פירוש, דאינו רק זכר להמאורע המסויים דנגיעת

איסור גיד הנשה נתייחד מכמה איסורי תורה, שנתפרש עליו בכתוב גם טעם האיסור, דכתיב בפרשתנו "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה". ומצינו מזה כמה נפקותות להלכה באופן האיסור. חדא הא דאיתא בחולין דף צו דאין האיסור אלא על הגיד שעל כף הירך; ותו הא דתנן בחולין ר"פ גיד הנשה דעוף - שאין לו כף הירך - גידו מותר; ועוד בה שלישי', הא דאיפליגו ר' יהודה וחכמים במתני' דחולין שם ובדף צ: אי גיד הנשה נוהג רק בירך של ימין או גם בירך של שמאל, ונתבאר בגמ' שם צא